

**СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА BURN OUT МЕЖДУ
МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ И ДРУГИ ЗДРАВНИ ПРОФЕСИОНАЛИСТИ РАБОТЕЩИ
В СФЕРАТА НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ**

Гая Янкова

*МУ- София, Филиал “Проф. д-р Иван Митев” – Враца, катедра “Здравни грижи”
3000, гр. Враца, Р. България, gyankova1968@abv.bg*

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE COMPONENTS OF BURN OUT BETWEEN
NURSES AND OTHER HEALTH PROFESSIONALS WORKING IN HEALTH CARE**

Galya Yankova

*Medical University – Sofia, Branch „Prof. Dr. Ivan Mitev“ – Vratsa, Department of Health Care
3000, Vratsa, Republic Bulgaria, email: gyankova1968@abv.bg*

SUMMARY

Burn out is a state of emotional and mental exhaustion, physical fatigue caused by prolonged stress or frustration in the workplace in the context of professional activity. **The purpose** of this study is a comparative analysis of the prevalence, severity and characteristics of burnout syndrome among nurses and other health professionals working in health care.

Material and methods: It was conducted a questionnaire voluntarily survey among 400 health professionals who work in the sphere of health care with different degree of load for the period between September 2013 - July 2014. The research is anonymously and uses a technology which is produced by Maslach and Jackson (MBI-HSS). **The results** show that the phenomenon of burnout observed in a higher degree in nursing and is manifested in a high sense of emotional overload, emptiness and exhaustion of their emotional resources.

Key words: nurses; health care professionals; burn out; comparative analysis

Burn out е състояние на емоционално и умствено изтощение, физическа умора, причинено от продължителен стрес или фрустрация на работното място в контекста на професионалната дейност [1, 8, 10, 11]. Развитието му е характерно предимно за професиите от типа „човек – човек“, където доминира оказването на помощ на хората. Той се проявява все по – често и във все по- голям обем в професионалната дейност на човека, снижава ефективността на труда му, внася дискомфорт в естествения ход на ежедневния му живот. Професионалистите по здравни грижи са разглеждани като рискова група във връзка със спецификата на професионалната дейност и интензивните междуличностни взаимоотношения с пациентите [2,3,4,5,6,7].

Целта на настоящето изследване е да се направи сравнителен анализ на разпространението, тежестта и характеристиките на бърнаут синдрома между медицинските сестри и други здравни професионалисти работещи в сферата на здравните грижи.

Материал и методи: Емпиричното изследване е насочено към анализ на тежестта на burn out сред здравните професионалисти.

Проведено бе анкетно проучване на базата на доброволно анкетиране сред 350 медицински сестри работещи в сферата на здравните грижи с различна степен на натоварване: хирургични отделения, терапевтични отделения, педиатрия, ОАИЛ, психиатрия, онкология, палиативни грижи; и 50 здравни професионалисти осъществяващи грижи в сферата на здравеопазването (медицински лаборанти, рентгенови лаборанти, рехабилитатори, кинезитерапевти, акушерки, медицински фелдшери), за периода септември

2013 – юли 2014 г. Проучването е анонимно и използва техниката за изследване на бърнаут синдрома разработена от Маслач и Джаксън (Maslach Burnout Inventory – Human Services Survey)[9]. Въпросникът (както в англо-, така и в българоезичната версия) съдържа 22 позиции описващи различни преживявания и състояния свързани с работата. За целите на проучването, и с оглед на обекта на изследване, някои въпроси бяха модифицирани. МВІ оценява тежестта на синдрома в три подскали: емоционално изтощение, деперсонализация и персонални постижения. Всички въпроси са измерени по седем точкова Ликерт - скала от 0 (не, никога) до 6(винаги).

За анализ на данните са използвани математико-статистически методи – алтернативен, вариационен, корелационен, непараметричен анализи, включени в програмата SPSS 19.0.

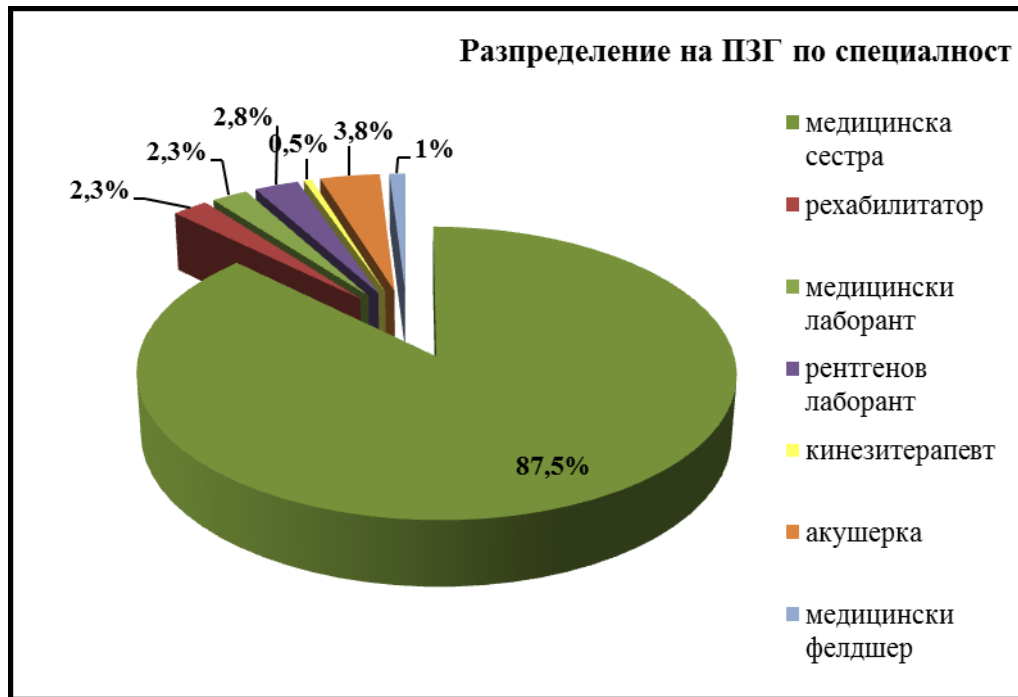
Резултати и обсъждане:

В изследването на доброволен принцип са взели участие 400 здравни професионалисти осъществяващи грижи в три многопрофилни болници за активно лечение (МБАЛ – Враца, МБАЛ - Монтана, МБАЛ - Мездра) и две специализирани болници по онкология (СБАЛО – София, КОЦ - Враца), както следва:

Табл.1 *Разпределение на професионалистите по здравни грижи в наблюдаваните болници.*

Здравно заведение	Здравни професионалисти	
	брой	отн. дял
МБАЛ - Враца	127	31,8%
МБАЛ - Монтана	101	25,3%
МБАЛ - Мездра	46	11,5%
СБАЛО - София	75	18,8%
КОЦ- Враца	51	12,8%
общо	400	100,0%

В наблюдаваната извадка 87,5% са медицински сестри и 12,5% са други здравни професионалисти (акушерка -3,8%, рентгенов лаборант-2,8%; клиничен лаборант – 2,3%; рехабилитатор – 2,3%, медицински фелдшер- 1,0% и кинезитерапевт- 0,5%). Фиг. 1

Фиг.1. Разпределение на респондентите специалност.

Изследването установи различия в степента на изразеност на синдрома при медицинските сестри и другите здравни професионалисти.

Табл.2 Средна стойност и стандартно отклонение по субскалите на MBI при медицинските сестри и други наблюдавани здравни професионалисти

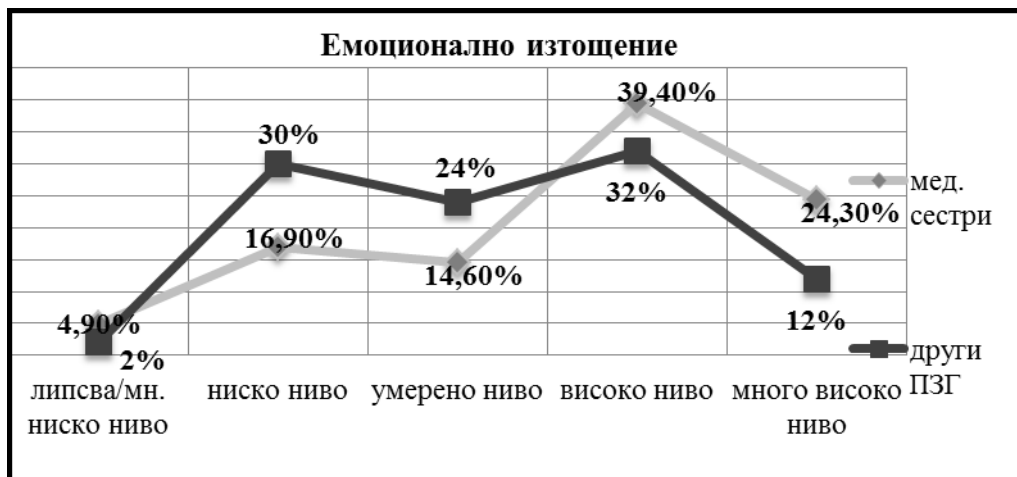
Показатели	Мед. сестри			Други здравни професионалисти		
	Mean	Std. Deviation	Интерпретация	Mean	Std. Deviation	Интерпретация
Емоционално изтощение	26,01	11,297	Високо ниво	22,56	10,805	Умерено ниво
Деперсонализация	10,85	5,522	Високо ниво	10,00	6,047	Умерено ниво
Персонални постижения	32,14	7,466	Умерено ниво	31,24	7,107	Умерено ниво

При медицинските сестри средната стойност на измеренията *емоционално изтощение* и *деперсонализация* се движи в границите на високо ниво, докато при другите здравни професионалисти работещи в сферата на здравеопазването е в границите на умерено ниво. Това може би се дължи на близката дистанция при взаимоотношенията медицинска сестра – болен. Относителният дял на елементите за всяка скала, определящ нивото на прегаряне дава следните данни:

Табл.3. Сравнение на резултатите от оценката на burn out.

показатели ниво	Емоционално изтощение		Деперсонализация		Персонални постижения	
	Мед. сестри	Други ПЗГ	Мед. сестри	Други ПЗГ	Мед. сестри	Други ПЗГ
липсва/мн.ниско	4,9%	2,0%	0,6%	2,0%	0,3%	0%
ниско	16,9%	30,0%	11,1%	14,0%	27,1%	30,0%
умерено	14,6%	24,0%	38,3%	40,0%	46,3%	38,0%
високо	39,4%	32,0%	23,4%	12,0%	17,4%	26,0%
Много високо	24,2%	12,0%	26,6%	32,0%	8,9%	6,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

От таблицата е видно, че при повече от половината от всички изследвани лица е формирано прегаряне. Налице са малки разлики в изразеността на Burn out (високо ниво) в измерението емоционално изтощение при медицинските сестри (39,4%) и другите наблюдавани здравни професионалисти (32%). Много високо ниво на емоционално изтощение (ЕИ) имат два пъти повече медицински сестри (24,2%) в сравнение с другите здравни професионалисти (12,0%), същевременно ниското ниво на ЕИ при другите ПЗГ (30,0%) е два пъти по-силно изразено в сравнение с медицинските сестри (16,9%). Фиг.2

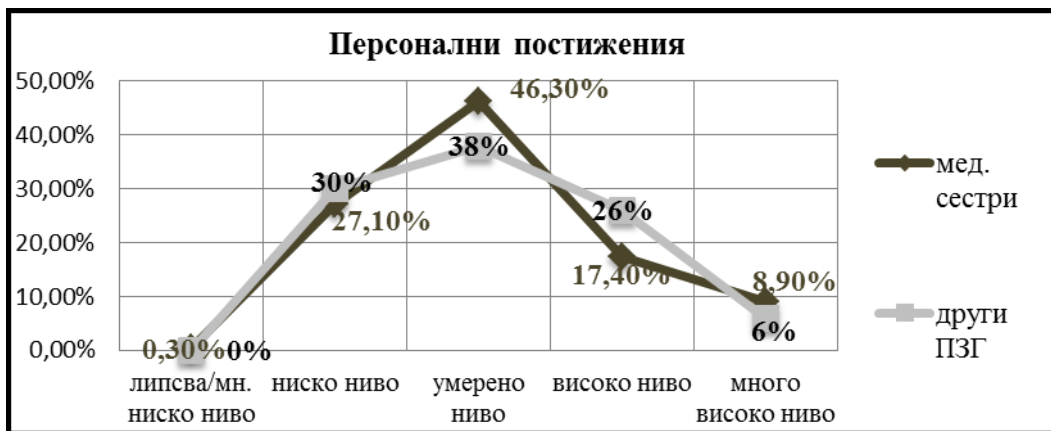
Фиг.2 Изразеност на синдрома в измерението Емоционално изтощение при обследваните лица

Степента на burn out по скалата деперсонализация показва: почти два пъти по – голяма изразеност на високо ниво на измерението при медицинските сестри (23,4%) в сравнение с другите ПЗГ (12,0%). Много високо ниво на деперсонализация (ДП) имат по – малък процент от медицинските сестри (24,2%) в сравнение с другите ПЗГ(32,0%). По отношение на ниското ниво на ДП в двете групи се наблюдават незначителни разлики (11,5% - при медицинските сестри и 14% при другите изследвани професионалисти). Фиг.3

Фиг.3 Изразеност на синдрома в измерението деперсонализация при обследваните лица

Изразеността на *burn out* в измерението *персонални постижения* показва: по отношение на високо и много високо ниво на редуция на работоспособност превес вземат другите ПЗГ (32,0%) в сравнение с медицинските сестри (26,3%). Високо самочувствие за компетентност (ниско ниво на редуция на *персонални постижения*) демонстрират по – малко медицински сестри (27,1%) в сравнение с рехабилитатори, акушерки, кинезитерапевти, рентгенови и медицински лаборанти, фелдшери (30,0%). Фиг.4

Фиг.4 Изразеност на синдрома в измерението персонални постижения при обследваните лица

Заклучение.

Сравнителният анализ на диагностиката на *burn out* показва, че феноменът на прегаряне се наблюдава в по- висока степен у медицинските сестри и се проявява във високо усещане за емоционално претоварване, опустошеност и изчерпване на емоционалните им ресурси, снижена самооценка на собствената компетентност, равнодушно отношение към своите задължения, дистанцираност в комуникацията с пациенти и колеги. У другите здравни професионалисти също се забелязват високи показатели на Бърн аут, но доминира измерението деперсонализация, което се проявява в пълно изключване на емоциите в професионалната дейност, безразличие и формални контакти с пациенти и колеги, снижена самооценка за персонална ефективност.

Библиография:

1. **Бойко, В. (1999).** Методика диагностики уровня эмоционального выгорания. В: Практическая психодиагностика: Методики тесты. Самара, с.161-169.
2. **Георгиева, И., Е. Караславова, Д. Тодоров (2008).** Професионалното изчерпване при медицински сестри, работещи в клиника по детски и генетични заболявания при УМБАЛ “Св. Георги” – Пловдив; Сестринско дело, 40, № 3, с. 3-7
3. **Лечева, З. (2013).** Фактори, предизвикващи професионален стрес при медицинските сестри. Управление и образование, том IX (5),с. 38-44
4. **Маринова, П., П. Добрилова, К. Стефанова (2010).** Синдром на изпепеляване и неговите фактори в интензивните отделения; сп. Медицински меридиани, 2,с.22-27
5. **Ненова, А., А. Рашева, Б. Ценова, К. Даскалов, И. Маринов (2005).** Емоционално изтощение (бърнаут) и общи характеристики на работата на медицински персонал в клиники за консервативно лечение. Сб. III Нац. Конгрес по психология, 316-322.
6. **Ценова, Б. (2003).** Специфични подходи за справяне с бърнаут при медицински сестри. Сп. Социална медицина, 2, 33-35
7. **Янкова, Г. (2014).** Burn out –синдрома в професионалната дейност на медицинските сестри. Science & Technologies, vol. IV, Number 1, с.226-231
8. **Maslach, C. (1993).** Burnout: a multidimensional perspective in Professional burnout. Washington, DC: Taylor & Francis.
9. **Maslach, C. and Jackson, S. E. (1986).** Maslach Burnout Inventory. 2nd ed. Palo Alto, Calif: consulting Psychological Press.
10. **Maslach, C., Jackson, S. E. & Leiter, M. P. (1996).** Maslach Burnout Inventory manual (3rd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
11. **Pines, AM. (1993).** Burnout: An existential perspective. Washington, DC: Taylor & Francis.